

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครปฐม

The network development to strengthen communities within the municipality of Nakhon Pathom

สมใจ เกาด้าง¹ บุษบงศ์ สุวรรณะ¹ พิชามณูชู่ เลิศวัฒนพรชัย² และ สุทธิศา ไพบุลย์วัฒนกิจ¹

¹โปรแกรมวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

²โปรแกรมวิชาการบริหารธุรกิจ (การตลาด) คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

somjai.parn@hotmail.com, boosabong2009@gmail.com,

novo_elle@hotmail.com and kobsutisa@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครปฐม มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของเศรษฐกิจชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) สร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครปฐม ใช้ระเบียบวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือคนในชุมชนเขตเทศบาลนครปฐมจำนวน 6 ชุมชน แต่ละชุมชนมีจำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 66 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา ตาราง แผนภาพประกอบการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบในชุมชน คือ ขาดความรู้ด้านอาชีพ มีรายได้น้อย ครอบครัวขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน สถานที่ในการออกกำลังกายไม่เพียงพอ ขาดผู้นำทางวิชาการ เด็กและผู้สูงอายุเดินทางไปตรวจสุขภาพไม่สะดวก มีน้ำท่วมขัง และไม่มีสถานที่การแจ้งข่าวสารภายในชุมชน ความต้องการที่พบ คือ จัดอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพ ผู้สูงอายุได้เบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้น มีสถานที่พักผ่อนและออกกำลังกาย ตรวจตราความปลอดภัยในชุมชน ตรวจสุขภาพและรักษาฟรี ซ่อมแซมถนนและทางระบายน้ำ และศาลารวมข่าวการแจ้งข่าวสารในชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพและความรู้ทางวิชาการให้คนในชุมชน ส่งเสริมการออม ดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส จัดเวรยามรักษาความปลอดภัย จัดกิจกรรมให้ชุมชนมีส่วนร่วม และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชน

คำสำคัญ: เครือข่าย ความเข้มแข็ง เศรษฐกิจ ชุมชน

Abstract

Educational research titled : The network development to strengthen communities within the municipality of Nakhon Pathom. The purpose of the research were 1) To study the fundamentals of the economy 2) To study of the economic issues and community demand 3) To create the network development and strengthen economic of community within the municipality of Nakhon Pathom The research has been used the qualitative methodology. Sample has been chosen from the member of 6 communities within the Municipality of Nakhon Pathom. We selected 11 members from each community, total 66 persons. Data has been collected by the structured interview, unstructured interview, group discussion and workshops. Data has been presented in the descriptive format. The results have shown the society issues such as the lack of professional knowledge, low income, lack of

child care, lack of exercise area, lack of academic leaders, inconvenient transportation route for children and the elderly for health check, flood and lack of public center to publish any notification to community. Community needs professional training, higher allowance for elderly, increase a place to relax and exercise, surveillance for the community safety, free health and physical checkup and treatment, repair roads and drainage included set up center for community notification. The development approach are to promote professional training and academic knowledge to the member of community, promote savings, take good care of elderly and the disabilities person, assign security guard to take care the area., set up activities for the community involvement and establish the learning centers to report information to create a strong network of community development in term of community economic with the cooperation of the government, private sector and the community.

Keywords: Networks, Strengthen, Economy, Community

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 มุ่งเน้นยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศการพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553) การผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติของการดำเนินงานรูปแบบประชาคม (Civil Society) นั้นอาจส่งผลให้มีการรวมตัวกันแบบหลวมๆ ตามการส่งเสริมหรือการจัดตั้งเครือข่ายชุมชนของรัฐ ความร่วมมือที่แท้จริง มิใช่การส่งเสริมของรัฐให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในเรื่องต่างๆ ที่รัฐอยากให้เกิด แต่ต้องเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนที่มีอุดมการณ์และแนวคิดเหมือนกัน ร่วมกันวางแผนพัฒนาตนเองและประชาคมของตนเองให้มีความสุข มีความผูกพันของคนในชุมชนย่อมจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน ศึกษาปัญหา ร่วมกันวางแผน เสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ลงมือปฏิบัติ ติดตามการตรวจสอบผลการดำเนินงาน ซึ่งการรวมกลุ่มกันยังเป็นการสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังยาเสพติดและอาชญากรรมทุกประเภท เพื่อลดปัญหาสังคมให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก นอกจากนี้ยังเกิดการพัฒนาในชุมชนโดยส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยใช้การพึ่งพาอาศัยกัน อยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลรักษาบ้านเมืองให้สะอาดน่าอยู่ (เลิศศักดิ์ สุจินดา, 2549)

สภาองค์กรชุมชนตำบลจังหวัดนครปฐม ได้มีการปรับเปลี่ยนเชิงคุณภาพที่น่าสนใจคือ ทิศทางการขับเคลื่อน ขบวนการ โดยรวมเปลี่ยนจากการเรียกร้องให้รัฐบาลจัดการโน่นนี่มาเป็น การคิดเองทำเอง จัดการเอง โดยมีวิสัยทัศน์รวมว่า “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง” การเรียกร้องให้รัฐสนับสนุนยังมีอยู่ เพราะเป็นสิทธิของประชาชน แต่รัฐจะสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนชุมชนก็เดินหน้าตามแผนของตนเอง ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ประสานงานกับหน่วยงานในท้องถิ่นทุกหน่วยงาน เปลี่ยนจากการที่ชุมชนทำตามแผนของหน่วยงานมาเป็นหน่วยงานทำตามแผนของชุมชน แผนของหน่วยงานต่างๆ ต้องมาจากแผนของชุมชนนั้น ต่อแต่นี้ไปชุมชนจะกำกับทิศทางการพัฒนาชุมชนด้วยตนเอง การพัฒนาตามแผนของชุมชน มีการปรับแผนอย่างสม่ำเสมอ มีการใช้ข้อมูลและการจัดการความรู้มาเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงาน ในหลายชุมชนมีการเข้าไปสู่ระบบการศึกษาโดยผลักดัน ให้มีหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่ “ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งตนเอง” และคนที่ดำเนินการคือองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของปัญหาไม่ใช่หน่วยงานต่างๆ (ศิริพงษ์ สุรชาติ, 2553) การดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นหน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยเหลือให้คนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดขึ้นจากความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง แต่เกิดขึ้นตามแผนที่หน่วยงานได้มีการกำหนดขึ้นเองหรือจัดทำไว้แล้ว ปัญหาดังกล่าวจึงไม่สามารถแก้ไขตรงตามที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง ทำให้ไม่สามารถเชื่อมโยงปัญหาที่พบอื่นๆได้ และเห็นผู้อื่นในชุมชนแยกขาดจากกันโดยมองไม่เห็นความสัมพันธ์ของคนทั้งชุมชน (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ, 2546) การพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม ในส่วนการดำเนินงานมีการบริหารงานแบบแบ่งเป็นเขต ซึ่งมีทั้งหมด จำนวน 4 เขต โดยแต่ละเขตมีการแบ่งการปกครองในแต่ละส่วนเขตมีผู้บริหารในแต่ละเขต ขึ้นตรงกับนายกเทศบาลนครนครปฐม โดยกำหนดนโยบายแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนแบบพึ่งตนเองได้ แต่จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของเทศบาลนครนครปฐมประชาชนส่วนใหญ่มีปัญหาค่าครองชีพมีงานทำแต่มีรายได้ไม่เพียงพอ กับรายจ่ายที่เกิดขึ้น ในแต่ละครัวเรือน ทำให้ต้องประสบกับปัญหา ต้องกู้ยืมเงิน ปัญหาการว่างงานของประชาชนที่เกิดจากผู้ประกอบการเลิกจ้าง ปัญหาการขาดสภาพคล่องด้านเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมอื่นๆ

ซึ่งปัญหาดังกล่าวเบื้องต้น หน่วยงานต่างๆ เข้ามาช่วยแก้ปัญหาในชุมชน ตามแผนที่หน่วยงานได้มีการกำหนดขึ้น แต่มิได้เกิดขึ้นจากความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริง

คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐม โดยมีส่วนร่วมช่วยขับเคลื่อน เพื่อพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนทั้ง 4 เขตให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิดร่วมเรียนรู้สู่การปฏิบัติ มีกระบวนการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากร ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตของชุมชนทั้ง 75 ชุมชน มีคุณธรรม จริยธรรม มีความรักในบ้านเกิด มีความเอื้ออาทร มีความสามัคคี เสียสละ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาตนเองและผู้อื่นช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาความยากจนรายได้ที่ไม่เพียงพอ ปัญหาค่าครองชีพ ปัญหาการว่างงาน ปัญหาการขาดสภาพคล่องด้านเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมอื่นๆ มุ่งส่งเสริม สนับสนุนให้เศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐมเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม
3. เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ศิริพร ใจสุข (2552) ได้ศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนบ้านวังป่องมีลักษณะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับมากทั้งในด้านการเคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล การประนีประนอม การมีระเบียบวินัย และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นการดำรงชีวิตประจำวันที่เน้นบทบาทหน้าที่ของบุคคลในสังคมอันเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นพลังชุมชนในการทำกิจกรรมสาธารณะเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะคือ สมาชิกในชุมชนต้องมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ควบคู่ไปกับการดำรงชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะเดียวกันหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุน และช่วยเหลือชุมชน ในลักษณะที่เป็นที่พึงให้ชุมชนพึ่งพาตัวเองได้ ไม่ใช่พาไปตลอด มิฉะนั้น จะไม่เป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สงคราม แก้วกันทะ (2551) กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอำเภอปราย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า 1) กระบวนการและวิธีการที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชนอำเภอปราย คือการจัดทำนโยบายภาครัฐต้องให้ชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมและปฏิบัติตามได้จริง 2) ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างความเข้มแข็งคือ 2.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัจจุบันความเจริญเข้าไปในชุมชนทำให้วิถีชีวิตต้องเปลี่ยนตามไปด้วย ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันสูงขึ้น ต้องแสวงหารายได้เพิ่มขึ้น สิ่งของอุปโภคบริโภค มีราคาสูงขึ้นตามมา พืชผลผลิตจากเดิมปลูกพอขายเลี้ยงชีพได้ พอชุมชนต้องการเพิ่มรายได้ก็เพิ่มจำนวนพื้นที่เกษตรกรรม ทำให้ผลผลิตราคาตกต่ำเพราะเกินความต้องการของตลาด 2.2 ปัญหาด้านสังคม เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุด การขยายเมืองทำให้เกิดการสูญเสียสภาพแวดล้อม ทรัพยากร วิถีชีวิตขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โดยการนำเอาความเจริญเข้าไปโดยไม่ไดวางแผนจัดการ กลุ่มที่แสวงหาประโยชน์เริ่มเข้ามามีบทบาท 2.3 ปัญหาทางการเมือง ความไม่รู้ ไม่เข้าใจทางการเมือง การปกครองของชุมชนและชนเผ่า ปัจจุบันมีการใช้ระบบอุปถัมภ์และอิทธิพลของกลุ่มการเมืองเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์การเลือกผู้นำ ผู้แทน เกิดความขัดแย้งตามมา

การบริหารชุมชน (สังคม) เพื่อสร้างความเข้มแข็งของสังคมเมือง ปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเมือง ดังนี้

- 1) การใช้บริการจากหน่วยงานภาครัฐมีความล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ ชาวชุมชนจึงไม่อาจรอคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐได้ต้องช่วยตนเองเป็นการเฉพาะหน้า จึงเป็นแรงผลักดัน ที่ทำให้ชาวชุมชนมารวมตัวกันในแบบจัดตั้ง กลุ่มช่วยเหลือตนเอง
- 2) ภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการชักจูงและนำพาชุมชนไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ

3) วิธีการคิดในการจัดการกับปัญหาของชุมชน ควรส่งเสริมให้มีจิตสำนึกสาธารณะของชาวชุมชน รู้จักรักสามัคคี

4) วิธีปฏิบัติในการจัดการกับปัญหาของชุมชน ควรจัดทำกิจกรรม บริการใดๆ เพื่อผลประโยชน์ของชุมชน แต่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาจผ่านตัวแทนหรือแกนนำของชุมชนในการจัดการกับปัญหา

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบประเด็นที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเทศบาลนครนครปฐม มีลักษณะสอดคล้องกับ การศึกษากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร ใจสุข ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนเกิดจากการร่วมกลุ่มในชุมชน โดยมีส่วนร่วมจากสมาชิกในชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นลักษณะของการพึ่งพาตนเอง รวมถึงการสร้างเครือข่ายภายนอก โดยหน่วยงานภาครัฐต้องให้ความร่วมมือ และสนับสนุน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สงคราม แก้วกันทะ การประเมินประสิทธิผล การมีระเบียบวินัย และการรับผิดชอบต่อส่วนรวมเป็นสิ่งสำคัญในกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน นโยบายต้องไม่ซับซ้อน และกว้างเกินไป สามารถปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับพื้นที่

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

4.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ประชาชนในชุมชน เขตเทศบาลนครนครปฐม จำนวน 75 ชุมชน ซึ่งประกอบด้วย ประธานชมชน กรรมการชมชน อสม.ชุมชน ประชาชนทั่วไป

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้ศึกษาวิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกเฉพาะชุมชนที่มีการบริหารจัดการชุมชน ที่ดีและยินดีให้ความร่วมมือในเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 6 ชุมชน คือ 1) ชุมชนโอเดียน 2) ชุมชนประปานคร 3) ชุมชนวัดเสนาหา 4) ชุมชนตรอกโรงรูป 5) ชุมชนสระบัว และ 6) ชุมชนวัดกลาง ใช้หลักการเลือกตัวอย่างเพื่อนำมาสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตามเกณฑ์ของมอร์สและเครสเวลล์ที่แสดงจำนวนตัวอย่างสำหรับการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่มควรอยู่ระหว่าง 6-10 คน (Morse,1994 : Creswell, 1998 cited in Collins et a., 2006 : 86) ผู้วิจัยจึงเลือกประธานชมชน จำนวน 1 คน อสม.ชุมชน จำนวน 2 คน กรรมการชมชน จำนวน 3 คน และประชาชน จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 คน / 1 ชุมชน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และประชุมเชิงปฏิบัติการ

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ในครั้งนี้ประกอบด้วย

1. การสำรวจเอกสารและหาข้อมูลจากเทศบาลนครนครปฐม นำข้อมูลที่ได้จัดแยกหมวดหมู่ เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปและเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม

2. แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐม โดยสัมภาษณ์ประธานชมชน 1 คน อสม.ชุมชน 2 คน ตัวแทนกรรมการชมชน 3 คน และตัวแทนประชาชนในชุมชน 5 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 6 ชุมชน

2.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview)

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview guidelines)

3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focused group guideline) ใช้บันทึกการสนทนากลุ่มระหว่าง ประธานชมชน อสม.ชุมชน ตัวแทนกรรมการชมชน และตัวแทนประชาชนในชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง 6 ชุมชน โดยกำหนดกลุ่มสนทนากลุ่มย่อยกลุ่มละ 11 คน จำนวน 6 กลุ่ม และกลุ่มใหญ่ 6 ชุมชนกลุ่มละ 66 คน จำนวน 1 กลุ่ม เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ SWOT และกำหนดรูปแบบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐมในภาพรวม

4. แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop guideline) ใช้บันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่าง ประธานชมชน อสม.ชุมชน ตัวแทนกรรมการชมชน ตัวแทนประชาชนในชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง 6 ชุมชน ตัวแทนจากเทศบาลนครนครปฐม ตัวแทนภาครัฐ และเอกชน เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐมในภาพรวม

4.3 การจัดกระทำข้อมูลดำเนินการดังนี้

1. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารต่างๆ มาศึกษาอย่างละเอียดและดำเนินการจัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการศึกษาวิจัย

2. นำข้อมูลจากการลงภาคสนาม ที่เก็บรวบรวมข้อมูลได้จากแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งได้จัดบันทึกไว้และในแถบบันทึกเสียงมาถอดความ แยกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่ทำการศึกษาวิจัย

3. นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสาร ข้อมูลภาคสนามที่รวบรวมได้จาก แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และแบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการมาตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ ซึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธี (Investigator triangulation) โดยการนำข้อมูลไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่านหรือกลับไปสอบถามผู้ให้ข้อมูลซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง และนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐมในภาพรวม

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยโดยการเขียนบรรยายแบบเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)
2. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยใช้วิธี (Investigator triangulation) โดยการนำข้อมูลกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลอ่าน
3. วิเคราะห์รูปแบบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐม เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐมในภาพรวม

4.5 การนำเสนอผลการวิจัย

โดยจำแนกเนื้อหาออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทั่วไปของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม

ตอนที่ 2 ปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาล

ตอนที่ 3 รูปแบบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐม

ตอนที่ 4 กรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ในเขตเทศบาลนครนครปฐม

5. ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทั่วไปของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม

1. สภาพพื้นฐานเศรษฐกิจชุมชน เทศบาลนครนครปฐม เดิมมีฐานะเป็นสุขาภิบาล เมื่อปีพ.ศ. 2453 ต่อมา พ.ศ. 2476 จึงมีการจัดตั้งเทศบาลเมืองนครปฐม มีพื้นที่ในความรับผิดชอบประมาณ 5.28 ตารางกิโลเมตรครอบคลุมพื้นที่ในตำบลพระปฐมเจดีย์ทั้งตำบล ปัจจุบันมีพื้นที่ 19.85 ตารางกิโลเมตรหรือคิดเป็นพื้นที่ประมาณ 12,406.25ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตอำเภอเมืองนครปฐม 9 ตำบล วิสัยทัศน์เทศบาลนครนครปฐม “จัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน อาหารปลอดภัย ให้บริการสาธารณสุขอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง มุ่งสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่” จำนวนประชากร(ตามทะเบียนราษฎร) 80,632 (ชาย 37,756 คน หญิง 42,876 คน) จำนวนครัวเรือน 33,080 ครัวเรือน - อายุ 0 - 20 ปี 30.81% - อายุ 21 - 40 ปี 32.22% - อายุ 41 - 60 ปี 26.88% - อายุ 61 ปีขึ้นไป 10.09% (ที่มา: สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครปฐม เดือนตุลาคม 2552)

2. บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน

2.1 ประธานชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง มีบทบาทสำคัญ ในฐานะแกนนำในการพัฒนาชุมชน ควบคุมและติดตามการดำเนินงานของคณะกรรมการในชุมชนประสานงานกับหน่วยราชการองค์กรและหน่วยงานเอกชน

2.2 กรรมการชุมชน ทำหน้าที่เพื่อเป็นตัวแทนของคนในชุมชน มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนของตนเองมีบทบาทสำคัญในฐานะแกนนำในการพัฒนาชุมชน ให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงานด้านต่างๆ

2.3 อสม.ชุมชน ทำหน้าที่เป็นผู้นำการดำเนินงานพัฒนาสุขภาพอนามัย และคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agents) พฤติกรรมด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนในชุมชน

2.4 ประชาชนทั่วไป ทำหน้าที่ช่วยเหลือกันทำให้ชุมชนของตนมีสุขภาพลักษณะที่ถูกต้อง ตามหลักอนามัย ช่วยกันรักษาความสะอาดของชุมชน ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กำจัดโรคระบาด รักษาสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3. ศักยภาพของชุมชน

3.1 จัดอบรมสัมมนาและพาไปศึกษาดูงานยังภูมิภาคต่างๆ เพื่อจะได้นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น ส่งเสริมให้ชุมชนจัดทำแผนชุมชนอันจะนำไปสู่การมีแผนชุมชนที่ชัดเจน นำไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็ง

3.2 การส่งเสริมอาชีพและการมีงานทำ เพื่อให้ท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มรวมถึงผู้ว่างงานจะได้มีงานทำ โดยเปิดศูนย์ฝึกอบรมอาชีพพระยะสันบริเวณตลาดโอเดียนเปิดสอนวิชาชีพพระยะสัน อาทิ หลักสูตรจัดดอกไม้สด ตัดเสื้อผ้าสตรี เสริมสวย ขนาดแผนไทยฯ

4. นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

4.1 การแก้ไขปัญหาหยาเสพติด

4.2 ส่งเสริมสวัสดิการสังคมและการสังเคราะห์

4.3 มีการรักษาวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมสืบทอดมาสู่รุ่นลูกหลานในปัจจุบัน

4.4 การจัดระบบการจราจร การควบคุมระบบสัญญาณไฟจราจร การควบคุมทิศทาง พร้อมสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยสำหรับผู้เดินทางเท้า ทางม้าลาย

4.5 ส่งเสริมการพาณิชย์กรรมและการบริการ

4.6 พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 2 สภาพปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม

สภาพปัญหา 1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน ประชาชนขาดความรู้ มีรายได้น้อย 2) ด้านสังคม ขาดงบประมาณดำเนินการกิจกรรมของชุมชน ครอบครัวยุคใหม่ขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานที่ออกกำลังกายไม่เพียงพอ 4) ด้านการเรียนรู้และศักยภาพชุมชน ขาดผู้นำทางวิชาการ 5) ด้านสุขภาพอนามัย เด็กและผู้สูงอายุเดินทางไปตรวจสุขภาพไม่สะดวก 6) ด้านระบบสาธารณสุขปโภค มีน้ำท่วมขัง น้ำประปาไม่ไหลและมีสีขุ่น และ 7) ด้านอื่นๆ ตามที่ชุมชนเห็นพ้องร่วมกันคือไม่มีสถานที่การแจ้งข่าวสารภายในชุมชน

ความต้องการที่พบ 1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมพัฒนาด้านอาชีพ จัดอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพตามความถนัดของคนในชุมชนรู้ด้านอาชีพ 2) ด้านสังคม ต้องการให้ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาสได้รับเบี้ยยังชีพมากขึ้น 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีสวนสาธารณะ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน 4) ด้านการเรียนรู้และศักยภาพชุมชน โครงการตรวจตราความปลอดภัยในชุมชนและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน 5) ด้านสุขภาพอนามัย โครงการตรวจสุขภาพอนามัยประจำปีและการรักษาพยาบาลฟรี 6) ด้านระบบสาธารณสุขปโภค ซ่อมแซมถนนและทางระบายน้ำ และ 7) ด้านอื่นๆ ตามที่ชุมชนเห็นพ้องร่วมกัน คือ ต้องการศาลารวมข่าว หรือแผ่นประกาศข่าวสารข้อมูลในชุมชน

ตอนที่ 3 รูปแบบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

รูปแบบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐมทั้ง 7 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจชุมชน ส่งเสริมการฝึกอบรมอาชีพและความรู้ทางวิชาการให้คนในชุมชนส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ตั้งกลุ่มอาชีพ ระดมเงินทุนจากสมาชิก 2) ด้านสังคม ฝึกอบรมประชาชนให้รู้จักป้องกันตนเอง จัดเจ้าหน้าที่เวรยามให้ชุมชนมีโครงการดูแลผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส รัฐบาลสนับสนุนเบี้ยยังชีพ 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้บำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงคลอง มีการรณรงค์ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา จัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์สร้างจิตสำนึกให้เทศบาลดำเนินการตัดกิ่งไม้ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การประชาสัมพันธ์ จัดทำเอกสารแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และประโยชน์ที่ได้รับ จัดกิจกรรมให้ประชาชนสนใจในการเข้าร่วม รณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาให้มากขึ้น 5) ด้านสุขภาพอนามัย จัดฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการรักษาสุขภาพ ตรวจสุขภาพประชาชนและผู้สูงอายุในชุมชน 6) ด้านระบบสาธารณสุขปโภคและโครงสร้างพื้นฐาน ก่อสร้างท่อระบายน้ำเสียเพิ่มลอกท่อระบายน้ำ ขุดลอกคลองเป็นประจำ และ 7) ด้านอื่นๆ ตามที่ชุมชนเห็นพ้องร่วมกันส่วนใหญ่ จัดทำบอร์ดที่ติดประกาศของชุมชนทุกชุมชน หาแหล่งแจ้งข้อมูลข่าวสารของชุมชน

ตอนที่ 4 กรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน

ในเขตเทศบาลนครนครปฐม พบแนวทางการสร้างเครือข่ายจากการประชุมปฏิบัติการ ได้ข้อสรุปร่วมกัน คือ 1) ด้านอาชีพ ร่วมสร้างเครือข่ายกับสถาบันฝึกอาชีพพระยะสันในการจัดอบรมด้านอาชีพและความรู้ทางวิชาการให้คนในชุมชน 2) ด้านการศึกษา ได้รับการเสริมพลังจากโรงเรียน หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนสนับสนุนให้ทุนการศึกษา 3) ด้านสาธารณสุข ร่วมสร้างเครือข่ายกับสาธารณสุข จัดโครงการตรวจสุขภาพประจำปีฟรี จัดสรรทุนเพื่อซื้อเครื่องออกกำลังกาย 4) ด้านต้านภัยยาเสพติด ร่วมสร้างเครือข่ายกับสาธารณสุข จัดทำสื่อหรือนิทรรศการเรื่องยาเสพติดและโทษของยาเสพติด ตำรวจช่วยสอดส่องดูแลปราบปราม ชุมชนช่วยเฝ้าระวัง 5) ด้านการปลูกฝังจริยธรรมและคุณธรรม ร่วมสร้างเครือข่ายกับวัด โรงเรียน ชุมชนจัดกิจกรรมปลูกฝังส่งเสริมธรรมะในชุมชน 6) ด้านสาธารณสุขปโภค ร่วมสร้างเครือข่ายกับ ไฟฟ้า เทศบาลให้ความร่วมมือกับชุมชนอำนวยความสะดวกสบายให้ชุมชน 7) ด้านความปลอดภัยร่วมสร้างเครือข่ายกับตำรวจ ชุมชน มีสายตรวจออกตลอด

24 ชั่วโมง เทศบาลจัดแหล่งร้องทุกข์ให้ชุมชน และ 8) ด้านการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ข้อมูลในชุมชน จัดหาแหล่งแจ้งข้อมูลข่าวสาร มีรถกระจายเสียง เสียงตามสาย และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชน มีการติดตาม ประเมินผลกระบวนการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนสู่ชุมชนอื่นๆ และสู่สังคมภายนอก เพื่อการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรเพื่อการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐมทั้ง 4 เขต 75 ชุมชน

6. สรุปและอภิปราย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายเพื่อความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นฐานทั่วไปของเศรษฐกิจชุมชน 2) ศึกษาปัญหาและความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน 3) สร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐม ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือคนในชุมชนเขตเทศบาลนครนครปฐมจำนวน 6 ชุมชน แต่ละชุมชนมีจำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 66 คน โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบบรรยายเชิงพรรณนา ตาราง แผนภาพประกอบการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่พบในชุมชน คือ ประชาชนขาดความรู้ มีรายได้น้อย ขาดงบประมาณดำเนินการกิจกรรมของชุมชน ครอบครัวขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน สถานที่ออกกำลังกายไม่เพียงพอ ขาดผู้นำทางวิชาการ เด็กและผู้สูงอายุเดินทางไปตรวจสุขภาพไม่สะดวก มีน้ำท่วมขัง น้ำประปาไม่ไหลและมีสีขุ่น และไม่มีสถานที่การแจ้งข่าวสารภายในชุมชน ความต้องการที่พบ คือ ส่งเสริมพัฒนาด้านอาชีพ จัดอบรมให้ความรู้ด้านอาชีพตามความถนัดของคนในชุมชนรู้ด้านอาชีพ ต้องการให้ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส ได้รับเบี้ยยังชีพมากขึ้น มีสวนสาธารณะ และสถานที่พักผ่อนหย่อนใจในชุมชน โครงการตรวจตราความปลอดภัยในชุมชนและการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เยาวชน โครงการตรวจสุขภาพอนามัยประจำปีและการรักษาพยาบาลฟรี ซ่อมแซมถนนและทางระบายน้ำ และต้องการศาลารวมข่าวหรือแผ่นประกาศข่าวสารข้อมูลในชุมชน พบแนวทางการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน และกรอบแนวทางการพัฒนาเครือข่ายในเขตเทศบาลนครนครปฐม จากการประชุมปฏิบัติการ คือ ร่วมสร้างเครือข่ายกับสถาบันฝึกอาชีพพระยาสันในการจัดอบรมด้านอาชีพและความรู้ทางวิชาการให้คนในชุมชน ได้รับการเสริมพลังจากโรงเรียน หน่วยงานรัฐบาลและเอกชนสนับสนุนให้ทุนการศึกษา ร่วมสร้างเครือข่ายกับสาธารณสุข จัดโครงการตรวจสุขภาพประจำปีฟรี จัดสรรทุนเพื่อซื้อเครื่องออกกำลังกาย ร่วมสร้างเครือข่ายกับสาธารณสุข จัดทำสื่อหรือนิทรรศการเรื่องยาเสพติดและโทษของยาเสพติด ดำรวจช่วยสอดส่องดูแลปราบปราม ชุมชนช่วยเฝ้าระวัง ร่วมสร้างเครือข่ายกับวัด โรงเรียน ชุมชนจัดกิจกรรมปลูกฝังส่งเสริมธรรมะในชุมชน ร่วมสร้างเครือข่ายกับ ไฟฟ้าเทศบาลให้ความร่วมมือกับชุมชนอำนวยความสะดวกสบายให้ชุมชน ร่วมสร้างเครือข่ายกับตำรวจชุมชนมีสายตรวจออกตลอด 24 ชั่วโมง เทศบาลจัดแหล่งร้องทุกข์ให้ชุมชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลในชุมชน จัดหาแหล่งแจ้งข้อมูลข่าวสาร มีรถกระจายเสียง เสียงตามสาย และจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้แจ้งข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างเครือข่ายการพัฒนาความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน โดยได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชน มีการติดตาม ประเมินผลกระบวนการพัฒนา ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนสู่ชุมชนอื่นๆ และสู่สังคมภายนอก เพื่อการเชื่อมโยงของกลุ่มคนหรือกลุ่มองค์กรเพื่อการพัฒนาเครือข่ายความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐมทั้ง 4 เขต 75 ชุมชน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างเศรษฐกิจชุมชนที่นอกเหนือจากชุมชนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 6 ชุมชนเพื่อให้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงในแต่ละพื้นที่ชุมชนทั้ง 75 ชุมชนที่ไม่เหมือนกัน เพื่อให้เศรษฐกิจของชุมชนในเขตเทศบาลนครนครปฐมเกิดความเข้มแข็งและพัฒนาต่อไปในอนาคตเพิ่มมากขึ้น
2. ควรศึกษารูปแบบโครงสร้างรายงานวิจัย เนื้อหาต่างๆ ให้เข้าใจอย่างละเอียดเพื่อวางแผนการดำเนินงานตามลำดับก่อนและหลังอย่างเป็นระบบ
3. นำข้อมูลที่เป็นปัญหาและอุปสรรคกลับมาหาแนวทางการแก้ไขให้ดีขึ้น สำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. วิถีชุมชน คู่มือการเรียนรู้ที่ทำงานชุมชนง่ายได้ผลและสนุก แผนงานวิจัยสังคมและสุขภาพ โดยการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขและสำนักนโยบายและแผนสาธารณสุข, 2546: 8-9.
- [2] เลิศศักดิ์ สุจินดา. “ความร่วมมือของประชาชนในกระบวนการประชาคมในพื้นที่ตำบลแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่”. วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2549: 21-22.
- [3] ศิริพงษ์ สุรชาติ. <http://www.siamlocalnews.com/ntnews/view.php?gid=1423&newsid=2485&issueid=746> เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2553.
- [4] ศิริพร ใจสุข. “กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวังป่อง ตำบลเหมืองแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่”. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2552
- [5] สงคราม แก้วกันทะ. “กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงเข้มแข็งให้กับชุมชน อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน”. การค้นคว้าอิสระ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551
- [6] สุรินทร์ นิยมมางกูร, เทคนิคการสุ่มตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- [7] สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2553
- [8] สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครปฐม เดือนตุลาคม, 2552
- [9] Morse, J. M. (1994). Designing funded qualitative research. In: N. K. Denizen & Y. S. Lincoln (eds.), Handbook of Qualitative Research. Thousand Oaks, CA: Sage, pp.220–235.
- [10] Creswell, J. W. (1998). Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Traditions. Thousand Oaks, CA: Sage.